

NVE

nve@nve.no

Hvalstad, 19.01.2025

Tilleggsutredninger – vilkårsrevisjon Aurlandsvassdraget

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) og NJFF Sogn og Fjordane viser til høringsbrev fra NVE vedrørende tilleggsutredninger i forbindelse med vilkårsrevisjonen av Aurlandsvassdraget om virkning av ulike krav på kraftproduksjon og landbru som tiltak for å bedre miljøtilstanden for villrein.

Tiltak for å bedre miljøforbedringer for laks og sjørørret

NVE ba i brev av 15.10.2024 Hafslund Kraft AS om å utrede følgende forhold:

- Kostnadsberegning av ulike krav til minstevannføring som har framkommet i prosessen med vilkårsrevisjonen
- Utredninger rundt mulige miljøforbedringer i Vassbygdielvi og Midjeelvi
- Utrede mulighet for å fjerne klappeluke ved utløp av Vassbygdvatn

Det som nå er sendt på høring er en vurdering av produksjonspotensial for laks og sjørørret i Vassbygdielvi gjennomført av NORCE. Vi kan vanskelig se at denne utredningen svarer ut oppdraget som ble gitt fra NVE i brev av 15.10.2024. Dette utdypes nedenfor.

Vi vil samtidig be om at de forholdene som Hafslund Kraft AS ble bedt om å utrede, men som vi ikke kan se at er fulgt opp, blir fulgt opp av regulanten snarest mulig.

Fiskefaglig utredning minstevannføring Midjeelva

I brevet av 15.10.2024 til Hafslund Kraft AS skriver NVE følgende: «NVE ber om at Hafslund henter inn en fiskefaglig utredning om hva produksjonspotensialet for laks og sjørørret er i Midjeelvi med vannføring tilsvarende Q95- verdiene for ei uregulert elv sommer og vinter, 200 l/s og 500 l/s gjennom året».

Dette er ikke utredet i delrapporten om anadrom del fra NORCE LFI. Fra NJFFs side ble det påpekt under synfaringen i august 2024 at Midjeelva åpenbart har et potensiale for produksjon av sjøaure så sant man unngår tørrlegging av vassdraget. Den anadrome strekningen er relativt lang (2,4 kilometer), men med dagens situasjon med episodisk tørrlegging av store deler av strekningen blir produksjonen minimal, hvilket også påpekes i rapporten fra NORCE.

Tilleggsrapporten fra Hafslund svarer imidlertid ikke ut kravet fra NVE om hva produksjonspotensialet for laks og sjøørret vil være i Midjeelvi med vannføring tilsvarende Q95- verdiene for ei uregulert elv sommer og vinter, 200 l/s og 500 l/s gjennom året.

I NORCE-rapporten påpekes det at det er lite potensiale for anadrom fisk i Midjeelva, men påpekes at den har en anadrom strekning på 2,4 km og en bredde på ca 10 meter – når det er vann. Dette tilsvarer imidlertid mer enn det anadrome arealet i Øyreselva i Kvinnherad, som nylig har vært under revisjonsbehandling og der NVEs innstilling til Energidepartementet (ED) innstiller på minstevannføring. NJFF og NJFF Sogn og Fjordane mener at NORCE-rapporten mht Midjeelva og aktuelle minstevannføringer i forhold til hva produksjonspotensialet for laks og sjøørret ikke svarer ut spørsmålene fra NVE til Hafslund.

I brevet til Hafslund Kraft AS skriver NVE videre: «Tiltak for å hindre at vannet forsvinner i substratet må også vurderes. Potensiell effekt og kostnader med dette må også utredes». Dette er ikke fulgt opp, og det innebærer at mulighetene for å utnytte potensiale for anadrom fisk i Midjeelva ikke utnyttes.

Klappeluka utløp Vassbygdvatn

I brevet skriver NVE følgende: «NVE ber Hafslund om å utrede muligheten for å fjerne klappeluken i utløpet av Vassbygdvatn. Vi ber om at dere undersøker om det er mulig å erstatte luken med en terskel, eller lignende, som ikke hindrer fiskens frie vandringstilgang til og fra vannet gjennom året, og som samtidig reetablerer gyteområdet i utløpsosen av vannet.»

I tilleggsrapporten fra Hafslund er dette hverken kommentert eller utredet i rapporten om anadrom del fra NORCE LFI. Fra NJFFs side ble det påpekt under synfaringen i 2024 at bedre opp- og nedvandringsforhold gjennom hele året for anadrom fisk ved utløpet av Vassbygdvatnet er svært viktig. I vår felles høringsuttale foreslo NJFF, FNF Sogn og Fjordane m.fl at klappeluka ved utløpet av Vassbygdvatnet legges ned over en lengre periode enn i dag, fra 1. april til 1. november. Dette for å gi bedre sammenhengende mulighet for vandring av fisk av alle størrelser.

Selv om Hafslund ikke har fulgt opp oppdraget fra NVE, anmoder vi om at tidsrommet for å legge ned klappeluka utvides til tidsrommet fra 1. april til 1. november.

Virkning av ulike krav på kraftproduksjon

I brevet skriver NVE følgende: "Vi ber om at Hafslund kostnadsberegner hvilken påvirkning de ulike kravene til minstevannføring, som har kommet fram i prosessen så langt, har for kraftproduksjonen". I Høringsuttalen fra NJFF m.fl ble det stilt krav om økt minstevannføring i Aurlandselva i perioden 1. november til 1. april til en vannføring som varierer mellom 4 m³ /s og 6 m³ /s. I tilleggsrapporten fra Hafslund er dette kravet hverken kommentert eller utredet, heller ikke i rapporten om anadrom del fra NORCE LFI. På grunn av lav fallhøyde vil en økt minstevannføring fra dagens 3 m³ /s i denne perioden til mellom 4 – 6 m³ /s gi et forholdsvis beskjedent krafttap. Dette bør svares ut fra Hafslunds side. Det vil trolig også være naturlig å vurdere en økt minstevannføring i denne perioden med forslaget om å legge ned klappeluka, alternativt at denne ligger nede i lengre perioder enn i dag.

NJFF og NJFF Sogn og Fjordane opprettholder uavhengig av tilleggshøringen et krav om økt minstevannføring i Aurlandselva i perioden 1. november til 1. april til en vannføring som varierer mellom 4 m³/s og 6 m³/s.

Vassbygdelvi produksjonspotensiale ved ulike minstevannføring inkludert sideløp

Dette er godt utredet i rapporten fra NORCE LFI, selv om ikke foreslåtte minstevannføringer i uttalen fra NJFF m.fl (2 m³/s vinter, 4 m³/s sommer) er utredet. I rapporten går det fram at smoltproduksjonen i dag er på 4280 smolt (aure og laks) årlig, ved en minstevannføring på 0,55 m³/s. Økes minstevannføringen opp til 1 m³/s vil smoltproduksjonen øke betydelig, opp til 5705 smolt årlig. Årsaken er dels økt vanddekket areal i selve Vassbygdelva, men også at flere sideløp kan tilføres vann og bidra til økt produksjon. Tidligere rapporter har for øvrig påvist en betydelig predasjon fra oter på gytefisk i Vassbygdelva, og predasjonsraten er betydelig høyere enn i Aurlandselva. Dette skyldes trolig at sistnevnte har en høyere minstevannføring i perioden før, under og etter gyting. Økt minstevannføring vil derfor bidra til økt overlevelse av gytefisk, noe som er særlig viktig for sjøaure som presumtivt kan gyte mange ganger etter at den har nådd kjønnsmoden alder.

Den høyeste minstevannføringen som er vurdert i rapporten fra NORCE er på 1,5 m³/s, som er den som ligger nærmest kravet fra NJFF m.fl i vår felles høringsuttale vedrørende vilkårsrevisjonen. Her øker smoltproduksjonen i Vassbygdelva ytterligere til 6332 smolt årlig.

NJFF og NJFF Sogn og Fjordane mener tilleggsutredningen viser en stor nytteverdi for vassdraget av en økt minstevannføring, og opprettholder vårt tidligere krav. I forhold til kravet om en minstevannføring på 4 m³/s om sommeren vil vi påpeke at dette ikke vil kreve et stort vannslipp, siden restfeltet mesteparten av tida bidrar med mer vann enn dette uten vannslipp, jfr Figur 3 i rapporten fra NORCE.

Miljøforbedringer for villrein – landbru

Vannkraftutbygging av Aurlandsvassraget har hatt betydelig negativ effekt for villreinen i Nordfjella. Utgangspunktet for å vurdere etablering av landbru i tilknytning til Nyhellermagasinet må være hvordan regulanten kan bidra til miljøforbedringer for villreinen. Dette må vurderes både på selvstendig grunnlag som et miljøforbedrende tiltak i vilkårsrevisjonen. Selv om andre tiltak vil ha betydning for villreinen, har regulanten et selvstendig ansvar for å sikre miljøforbedringer for villreinen i tilknytning til vilkårsrevisjonen. Uavhengig av vilkårsrevisjonen vil en eventuell landbru også kunne inngå som et aktuelt tiltak sammen med andre tiltak i tiltaksplanen for Nordfjella villreinområde når denne sendes på høring.

Målet med tiltaksplanen er å snu den negative utviklingen for Nordfjella villreinområde og oppnå først middels tilstand og i et langsiktig perspektiv oppnå god tilstand. Her må alle aktører bidra, også regulanter.

NJFF og NJFF Sogn og Fjordane forventer at regulanten vil bli pålagt å etablere et villreinfond. Vi vil understreke at det ikke kan være slik at et eventuelt vedtak om å etablere et villreinfond i forbindelse med vilkårsrevisjonen, er å betrakte som at regulanten har bidratt en gang for alle. Et villreinfond er ment å skulle bidra til innhenting av kunnskap og etablering av et nødvendig kunnskapsgrunnlag for å vurdere konkrete miljøforbedrende tiltak. Det vil

ikke være tilstrekkelig for å kunne iverksette større tiltak. Det vil derfor være naturlig at regulanten i tillegg må bidra også til å få gjennomført nødvendige tiltak som kan bidra til å bedre tilstanden og rette opp i de negative effektene som reguleringen har påført villreinen.

Arbeidet med rehabilitering av Nyhellerdammen er planlagt avsluttet i 2026. Det innebærer at 2026 er det siste året hvor det vil være mulig å etablere en landbru parallelt med det arbeidet som allerede pågår der og før selve reetableringen kommer i gang for fullt. Dette gir en unik mulighet til å gjennomføre et slikt tiltak uten at det medfører utfordringer for villreinen, samtidig som det må forventes at kostnadene for regulanten kan reduseres i forhold til å avslutte dagens anleggsarbeid for så å starte opp igjen. NJFF og NJFF Sogn og Fjordane ser at dette kan gi noen formelle utfordringer ved at vedtak om landbru kan måtte forseres i forhold til selve vilkårsrevisjonen. Vi mener likevel argumentene for å ta nødvendige grep ut fra hensyn til villreinen, bør veie tungt.

Selv om villreinen har muligheter til å krysse over magasinet når magasinet er islagt, vil en landbru bedre mulighetene for å krysse over også utenom den islagte perioden. Klimaendringer vil kunne påvirke islegging av magasinet. Ved endringer i forhold som påvirker islegging av Nyhellermagasinet og mulig utfordrende isforhold som følge av tapping av magasinet, vil en landbru kunne sikre villreinen stabile muligheter for kryssing også i vinterhalvåret. Utfordrende isforhold med sprekker er ingen ny mulig utfordring, men noe som har forekommet under hele reguleringsperioden.

Før kraftutbyggingen ble gjennomført var Vampen et område som var viktig for villreinen, og som ble mye benyttet under villreinjakta. Område var vurdert som et godt jaktområde, noe som understreker potensialet en økt bruk av området og bedre trekkmuligheter over Vampen kan ha for villreinen i Nordfjella.

Samtidig vil vi trekke fram at erfaringene fra en omfattende nedtapping av Nyhellermagasinet i 1996, viste at villreinen raskt tok i bruk sine tidligere områder og trekk når muligheten bød seg. Dette framgår av en rapport fra Aurland Fjellstyre fra reinsjakta høsten 1996.

Vi vil likevel understreke at det må tas høyde for at det kan ta tid før landbrua tas i bruk av villreinen. Selv om villreinen ikke vil ta landbrua i bruk den første tiden, vil dette ikke nødvendigvis bety at tiltaket har vært mislykket. Det er derfor viktig å se tiltaket i et langsiktig perspektiv. Andre tiltak som kan komme i tiltaksplanen når denne ferdigstilles, vil også kunne bidra til at effekten av en landbru får større betydning for en forbedret tilstand for villreinen enn tiltaket isolert sett kan ha. Dette må også vektlegges i en vurdering av landbrua.

NaturRestaurering AS peker i sin vurdering av en landbru ved Vampen på at en landbru vil gi et trekk til områdene vest for Nyhellermagasinet og muligheter for økt bruk av lesonen sør for magasinet. Selv om man i første omgang ikke oppnår et trekk over Fv 50 og inn i sone 2 som man ideelt sett ønsker seg, åpner en landbru nye muligheter for et slikt trekk på sikt. Det må også forventes at man i den videre prosessen med tiltaksplanen for Nordfjella villreinområde og deretter iverksettelse av flere tiltak for å bedre tilstanden for villreinen, vil kunne legge til rette for gode muligheter for økt bruk av områdene man ønsker å åpne ved å etablere en landbru. Dette vil også kunne gjelde for økt trekk mellom sone 1 og sone 2 i Nordfjella villreinområde.

NaturRestaurering AS peker også på mulige utfordringer med ferdsel på landbrua. Hvorvidt dette faktisk blir en utfordring for villreinens bruk av landbrua, er vel noe usikkert. Dersom veien til Nyhellerdammen stenges helt eller delvis for allmennheten, vil dette ventelig også ha betydning for bruken av området.

Det bør uansett legges opp til god informasjon rettet mot brukere/potensielle brukere av området, for å unngå uheldige situasjoner, og for å skape bred forståelse for hvorfor det er viktig å ivareta hensynet til villreinen og unngå at ferdsel over landbrua blir en utfordring. NJFF og NJFF Sogn og Fjordane vil også be om at det blir vurdert å beholde løsningen med de siste par årene har begrenset tilgang på bruk av veien opp til Nyhellermagasinet også etter at arbeidet med rehabilitering av dammen er avsluttet.

Avstanden for kryssing for villreinen ved Vampen er kort, og det er riktig som det framgår av høringsdokumentene at villreinen i prinsippet vil kunne krysse over her ved særlig sterk motivasjon også uten landbru. Likevel er terskelen for en slik kryssing høy. Dette innebærer at trekket i praksis kun vil bli benyttet som en tvungen respons på beitepress eller andre forstyrrelser, og ikke som et naturlig og stabilt trekk i villreinens arealbruk. Villreinen vil derfor i liten grad velge å krysse over uten en landbru med mindre motivasjonen er svært sterk. Etablering av en landbru vil redusere barriereeffektene og bidra til å senke terskelen for kryssing, slik at området i større grad kan inngå i villreinens funksjonelle leveområde.

NJFF og NJFF Sogn og Fjordane kan nevne at vi i forbindelse med videre prosess med tiltaksplanen vil anmode om at muligheten for å legge om stien fra Kongshelleren mot lungsdalshytta blir utredet. I dag går stien under Volavasseggi på nordsiden av Volavatnet. Det bør utredes om stien kan flyttes til sørsiden av Volavatnet, noe som vil kunne åpne for bedre muligheter for at villreinen kan trekke gjennom området og ut på Vampen og bruke landbrua.

Med vennlig hilsen

Kristine Thujord, fagkonsulent
Norges Jeger- og Fiskerforbund

Håkon Huseklepp /sign/, leder
NJFF Sogn og Fjordane